

LJUBLJANSKO BARJE

Poučno, domoznansko, r ekreativno, netekmovalno

Mrežo razpredene in lahko dostopne infrastrukture želijo v krajinskem parku ohraniti čim bolj prvinsko, razvoj bo trajnostno naravn

Piše: Aleš Stergar

Priznam. Šiškarja me je pot na Barje zanesla izjemno redko. Pravzaprav sem ga večkrat prečil, predvsem na kolesu, po izanki do Iškega vintgarja, nekajkrat je bilo kolo prevozno sredstvo do Podpeškega jezera, kot smo napačno poimenovali jezero pri vasi Jezero pri Podpeči, še večkrat je pot vodila z vlakom do Borovnice in potem naprej proti tamkajšnjemu Peklu. Rob barja in vibracije morosta ob poskokih sem občutil na pohodu z železniške postaje Preserje. Boljši stik sem imel z barjem v domišljiji skozi dogodivščine Jalnovih Bobrov – ampak takrat, v pravljičnih časih Argonavtov Jazona, Medeje, Ostrorogega Jelena, Neokretnega Karpa, Sinjeoke Kodrolaske, Košate Jelke, Opreznega Srnjaka, je bilo barje še jezero in sedanji osamelci na njem otoki.

Na Ljubljansko barje me je kolo pripeljalo spet, ko je bil ob gradnji nadvoza v Mednem promet mimo tamkajšnjega motela tako neznosen, da s(m)o številni kolesarji iskali druge poti. Že prvi novodobni kolesarski izlet – z zemljevidom nekje pri roki – se je končal južno od Dolgega mosta ob Ljubljani, na točki, kjer sta bila na zemljevidu narisana kolesarska pot in most čez glavno barjansko prometno žilo. Nekaj mostu podobnega je resda bilo – in je –, a gre v resnici za vodovodni most. Direktor Javnega zavoda Krajinski park Ljubljansko barje Janez Kastelic pravi, da je ljubljanska mestna občina že v fazi pridobivanja gradbenega dovoljenja za vodovodni most, ki bo namenjen kolesarjem in pešcem. Kajti vse od Livade (na Hladnikovi oziroma začetku Jurčkove ceste) ni do Podpeči nobene možnosti prečenja Ljubljani. Razen s plovilom. Janez Kastelic ob tem opozarja na pomen prečenja Ljubljani za ureditev obiskovanja. Po vodovodnem mostu bomo lahko na Barje prišli iz parka Rakova Jelša.

Izogibajoč se prometni cesti iz Notranjih Goric do Podpeči je ljudski glas prinesel informacijo o uporabni, a neoznačeni makadamsko-travnati povezavi. O neverjetno zanimivem pojavu barjanskih

oken pa so pred leti poročala sredstva javnega obveščanja – barjanska okna in ureditev krožne poti ter informativne opazovalne točke so prvi dokončan predstavitveni projekt, izveden v Inter-reg projektu Lokna.

Veliko mokrišče

Krajinski park Ljubljansko barje je vlada ustanovila leta 2008, leto kasneje pa še javni zavod za njegovo upravljanje. Cilji upravljanja krajinskega parka so ohranjanje narave, kulturne krajine in omogočanje trajnostnega razvoja ljudi na območju parka, pojasnjuje direktor Janez Kastelic. Ljubljansko barje je eno največjih mokrišč v tem delu Evrope, edinstveno zaradi svoje enkratne podobe, to je mozaične strukture sistema jarkov, kjer se prepletajo travniki in njive, jarki, vodotoki... Ljubljansko barje je ustvaril človek in ga še danes oblikuje in vzdržuje.

Današnja podoba Ljubljanskega barja je posledica kolonizacije, ki jo je v želji po pridobitvi novih kmetijskih površin zapovedala Marija Terezija. Pred tem je bilo področje skoraj neprehodno, obiskovali so ga samo lovci in ribiči in kot tako je bilo lepo lovišče tudi za Franca Jožefa. Po barju se je bilo moč premikati večinoma samo s čolni, zato so bile vodne poti zelo pomembne. Barje je doživelo tri osuševalna obdobja, melioracije, v ta namen je bil zgrajen Gruberjev prekop, zlasti za zagotovitve poplavne varnosti Ljubljane. Večja prelomnica za današnji videz Ljubljanskega barja je razmah izkoriščanja šote, ki se je uporabljala za kurjavo. Tako se je zaradi njenega izkoriščanja Ljubljansko barje znižalo za dva do štiri metre, kar je povzročilo ponovne poplave. Paradoksalno: bolj ko se barje izsušuje, večje so zaradi pogrezanja barja poplave. Kot da se iz zgodovine ne bi nič naučili.

Ljubljansko barje je popolnoma antropogeno oblikovano. Gre za pokrajino, ki jo je tako kot soline ustvaril in jo vzdržuje človek. Tako je Ljubljansko barje danes neskončen mozaik travnikov, stelnikov, njiv, jarkov in mejic, preplet vseh teh različnih življenjskih okolij pa zagotavlja bivališče številnim rastlinam in živalim, ki jih drugod po Sloveniji in Evropi le še redko srečamo. Osnovna dejavnost je kmetijstvo, zaradi sistema odvodnih jarkov in ekstenzivne obdelave je za Ljubljansko barje značilna velika biodiverzitet, raznovrstnost življenja v vseh njegovih oblikah, ravneh in kombinacijah.

Za ohranjanje te raznolikosti in pestrosti kot tudi za kmetijstvo je izjemno pomembno vzdrževanje primerne vodnega režima, tako podtalnice kot vodotokov, saj ravno pritisk podzemne vode drži Barje, da se ne posede. Zaporice preprečujejo preveliko odtekanje vode in upočasnjujejo posedanje. Zaradi prevelikega odtekanja so se v preteklosti že pogrezale hiše, kako občutljivo je Ljubljansko barje za gradnjo, lahko opazujemo tudi v nakupovalnem središču na Rudniku, kjer se nekatere ceste prav gubajo in zvijajo.

Trajnostni razvoj in turizem

Želja upravljavcev parka je, da bi se na njegovem območju vzpostavile primerne razmere za trajnostni razvoj in turizem, kjer bi ljudi s pravo mrežo parkovne infrastrukture usmerjali in s tem preprečili preveliko obremenitev prostora. Upravljalci želijo enoviti park – in sreča je, poudarja Janez Kastelic, da imajo vse občine velik posluš za to. Vsi občinski in parkovni načrti se tako usklajujejo in so več ali manj tudi v resnici usklajeni.

V Krajinskem parku Ljubljansko barje si želijo izvajati čim več aktivnosti za večjo prepoznavnost barja. Velik projekt, ki se načrtuje, je interpretacijski center za prikaz koliščarske kulture na Igu s petimi replikami hišk na terenu, kar je kohezijski projekt. Kolišča na Igu so namreč uvrščena v Unescovo kulturno dediščino kolišč okoli Alp, v tej regionalni dediščini alpskih kolišč sodelujejo poleg Slovenije Italija, Švica, Francija, Nemčija in Avstrija.

Na Vrhniki je že vzpostavljen interpretacijski (predstavitveni) center Moja Ljubljana, v Bistri je Tehniški muzej Slovenije, v Borovnici je znameniti ostanek železniškega viadukta, tu je potem izjemno obiskano jezero pri Jezeru pri Podpeči, ki ga želijo skupaj z brezoviško občino ustrezno urediti za obiskovanje, predvsem želijo uvesti mirujoči promet. V ljubljanski mestni občini se načrtuje Center Barje v stari šoli na križišču Ižanske in Črne vasi.

Pri parkovni infrastrukturi se želijo osredotočiti zlasti na kolesarjenje. Barje je tako veliko, da je peš težko obvladljivo, ker gre pa za nižino, je kolesarjenje najprimernejša oblika. Eno- ali večdnevno.

Omenili bi radi tudi dolino Drage, saj je izjemno dragocen naravni rezervat. Krajinski park tam sodeluje s centrom Dolfke Boštjančič. Sodelovati želijo prav

z vsemi družbenimi skupinami. Park ima dobre javne povezave z mestnim avtobusnim prevozom (Ig, Brezovica, Jezero), tu je železniška proga, ki za zdaj še ni prav v celoti izkoriščena.

V sodelovanju z BTC in KD Rog bo letos v sklopu Maratona Franja prvič organizirano kolesarjenje na 84-kilometrski Barjanki, ki bo vodilo po vseh sedmih občinah in mimo vseh omejenih znamenitosti. Značilnost trase je, da vsebuje veliko makadama, kar je zdaj smernica v Evropi in svetu. Bolj kot tekmovalni naboj bo imel ta maraton turistično-rekreativnega. Pomembno je, da to promocijsko vožnjo močno podpirajo tudi vse občine, ki tudi aktivno sodelujejo pri tem projektu. Namen je povečanje prepoznavnosti, da gre za park, ki ga je vredno obiskati, saj je poln zanimivosti, od arheoloških do naravnih. Ljubljana je eno samo arheološko najdišče, tu so rimske ostaline, kolišča.

Pomirjajoče pol ure

Krajino želijo ohraniti zaradi ljudi, saj omogoči doživljanje parka neko distanco, mir, tudi če človek samo pol ure stoji na barjanskih tleh. Janez Kastelic priznava, da krajinski park vsaj nanj s svojim mirom, raznovrstnostjo deluje pomirjajoče. Sicer pa si v krajinskem parku niti približno ne želijo množičnega turizma, osnovni namen sta

sprostitev in učenje.

Razporeditev makadamskih cest oziroma njihova gosta mreža je idealna za kolesarjenje. Želja so urejene lokalne poti kot označena parkovna infrastruktura, da se kolesarji ne bi vozili vsepovsod. Presek vsega, kar je in kar bo, je v sodelovanju z vsemi občinami, ljubljansko urbano regijo in krajinskim parkom v pripravi. Želijo si, da bi vsaka občina predstavila značilen del svojega prostora, kulturne in naravne dediščine.

Pomen reke Ljubljanice je izjemen. Reka deli in povezuje Barje. Po njej želijo doseči trajnostno plovbo, ne pa tako, kot se že dogaja, da kanuiste ogrožajo skuterji in motorni čolni. Čeprav je vožnja po Ljubljani s plovili na motorni pogon v parku prepovedana, je nadzor nezadosten. A v parku ne želijo biti nadzorniki, temveč upravljavci. Zato tudi omogočajo vodene izlete po parku.

Nov lastnik zemljišča in objektov nekdanje Hoje v Podpeči Primož Petrič je – tako kot je decembra namignil že za Lublanske novice – napovedal, da želi del zemljišča ob Ljubljani nameniti za turistično-rekreativne dejavnosti, tu bi prostor dobili tudi kamperji.

Janez Kastelic je trenutno tudi predsedujoči Skupnosti naravnih parkov Slovenije, katere srednjeročni načrt sta promocija trajnostnega turizma in izobraževanje. Ideja je vsak dan ogled dru-

gega parka, kar bi bilo za avtodomarje idealno. Dejstvo namreč je, da turist po dnevu, dveh na enem mestu išče, kam bi še lahko šel. Če ima neko izhodišče, preprosto vidi, kaj mu je na voljo.

Trenutno izvajajo v Javnem zavodu Krajinski park Ljubljansko barje (JZ KPLB) dva projekta. Life projekt **Naturaviva**, ki je namenjen spoznavanju biodiverzitete, in projekt Poljuba, ki je kohezijski projekt, s katerim želijo z ustreznimi ukrepi zmanjšati upadanje biodiverzitete na Ljubljanskem barju. Jeseni pa bodo začeli izvajati tudi projekt Interreg, ki bo namenjen omejevanju invazivnih tujerodnih rastlinskih vrst.

V parku se je število zaposlenih v enem desetletju s treh povečalo na deset, kar je pri izvajanju tako zahtevnih nalog dobrodošlo, saj lahko naredijo veliko več. (Pet jih dela na projektu Poljuba, eden na projektu Life). Janez Kastelic pa posebej poudarja dobro sodelovanje in podporo vseh deležnikov, zlasti občin, ter pomen strpnosti in zavedanja, da posameznik na Barju ne more početi prav vsega, kar se domisli, ampak sta potrebna spoštovanje in prilagajanje. Vse spremembe v prostoru ljudje, ki živijo na Barju, čutijo, saj ga soustvarjajo in jim ni vseeno, kaj se z njim dogaja.

Prostor za oddih in sproščanje

Ljubljansko barje je kot krajinski park zelo lahko dostopno, saj je na obrobju Ljubljane in je gosto preprejeno s prometnicami. Z vidika oddiha, sproščanja, iskanja neokrnjenih narave in miru je izjemno privlačno. Na območju Ljubljanskega barja je sedem občin, za katere je bilo značilno močno priseljevanje, posebej na obrobje barja. Glavni dejavniki sprememb, ki ogrožajo Ljubljansko barje, sta tako spreminjanje načina kmetovanja, ko se travniki preoblikujejo v njive, kot tudi zaraščanje kmetijskih površin zaradi težkega obdelovanja. Problem je tudi intenzivna urbanizacija. Ogromno je nelegalnega nasipavanja, s čemer se vnašajo invazivne tujerodne rastline, ki jih je vedno več.

Živo bogastvo barjanske ravnice

Čeprav barjanska ravnica pokriva komaj odstotek slovenskega ozemlja, gnezdi na njej polovica vseh slovenskih ptic, okoli sto vrst jih je. Tu najdemo tudi 89 vrst metuljev, kar je dvakrat toliko kot na britanskem otočju. Prav tako je Barje domovanje za številne vrste kačjih pastirjev in dvoživk.

Doživljanje parka omogoča neko distanco, mir, tudi če človek samo pol ure stoji na barjanskih tleh.

Kolišča na Igu so uvrščena v Unescovo kulturno dediščino kolišč okoli Alp.

Čim manj motornega prometa

Ideja je, da bi se turist kolesar z ladjico pripeljal na Barje, naprej bi kolesaril in se potem vračal z javnim prevozom (avtobus ali vlak) ali pa spet z ladjico. V krajinskem parku si pač želijo čim manj avtomobilov, ki so vedno grožnja. Tudi nekatere slovenske turistične točke, na primer Bohinj, se motornega prometa upravičeno otepajo. Kar pa je lahko dvorezen meč, zato je zelo pomembno tesno sodelovanje z občinami. In to je v primeru Krajinskega parka Ljubljansko barje zgledno; brez sodelovanja ljudi, občin preprosto ne gre. Ker Barjani, ljudje z Barja, le-to prepoznajo kot svoj lasten prostor. V parku pa tudi ne želijo biti nekakšen tujek.

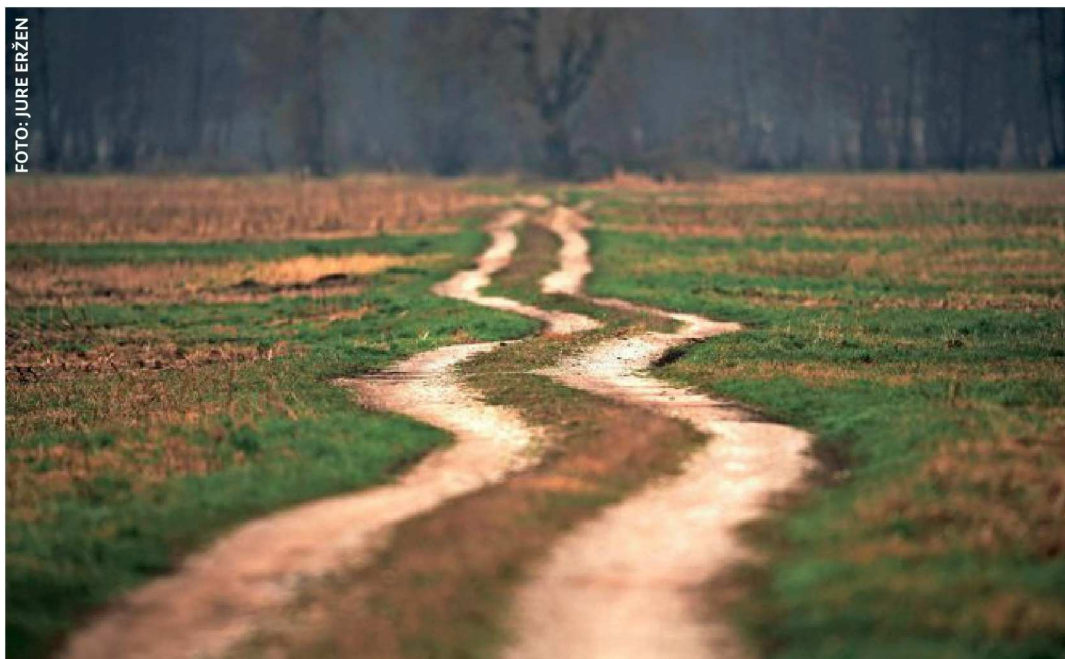
Videz Ljubljanskega barja je oblikoval človek

Prerez barjanskih tal

Pejsaž Ljubljanskega barja

Na Ljubljanskem barju pri Črni vasi